

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 15 oktober 2020

Mål nr

Ö 2840-20

PARTER

Klagande

Marie Österberg Transport & Konsult AB:s konkursbo, 556701-7719
c/o Advokat JG

Ombud: Advokaterna AN och MK

Motpart

Alpha Bonded OÜ Estland
Jõe 2, Ii Korrus,
Tallinn city, Harju county
101 51 Tallinn
Estland

Ombud: Advokat AGR

SAKEN

Kvarstad

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2020-05-20 i mål Ö 2493-20

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att det inte är möjligt att besluta om kvarstad avseende den fordran på rättegångskostnader som omfattas av Marie Österberg Transport & Konsult AB:s konkursbos yrkande om kvarstad.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Hovrättens beslut står därmed fast.

Marie Österberg Transport & Konsult AB:s konkursbo ska ersätta Alpha Bonded OÜ Estland för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 36 718 kr, varav 29 375 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Marie Österberg Transport & Konsult AB:s konkursbo har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens beslut om kvarstad på så mycket av Alpha Bonded OÜ Estlands egendom att konkursboets fordran på 1 006 936 kr samt förrättningskostnader kan antas bli täckta vid utmätning.

Alpha Bonded OÜ Estland har motsatt sig konkursboets yrkande.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 3.

SKÄL

Bakgrund

1. Genom tredsdom ogillade tingsrätten Alphas talan mot konkursboet och förpliktade Alpha att ersätta boet för rättegångskostnad med cirka 1 miljon kr. Hovrätten undanröjde tredsdomen på grund av domvilla och återförvisade målet till tingsrätten.
2. Konkursboet ansökte därefter om kvarstad på så mycket av Alphas egendom att konkursboets fordran på rättegångskostnad enligt den undanröjda tredsdomen kunde antas bli täckt vid utmätning. Tingsrätten biföll kvarstadsyrkandet. Hovrätten har upphävt tingsrättens beslut och anført att en fordran på rättegångskostnader inte omfattas av bestämmelserna om kvarstad.

Prövningstillstånd och prejudikatfrågan

3. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om möjligheten att besluta om kvarstad avseende den fordran på rättegångskostnader som omfattas av konkursboets yrkande om kvarstad. Frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.
4. Prejudikatfrågan är alltså om kvarstad kan beviljas för att säkerställa en fordran på ersättning för rättegångskostnad som avser det mål där yrkandet framställs.

Kvarstad för fordran

5. Om någon visar sannolika skäl för att han eller hon har en fordran, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten genom att avvika, skaffa undan egendom eller förfara på annat sätt undandrar sig att betala skulden, får domstol förordna om kvarstad på så mycket av motpartens egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning (se 15 kap. 1 § rättegångsbalken).

Kvarstad får som huvudregel beviljas endast om sökanden ställer säkerhet för den skada som kan tillfogas motparten (se 6 §).

6. Kvarstad har som huvudsyfte att säkerställa framtida verkställighet och på så sätt förstärka civilrättskipningens handlingsdirigerande och trygghets-skapande effekt. Eftersom syftet med kvarstad är att säkerställa framtida verkställighet måste sökanden i normalfallet föra en fullgörelsetalan avseende det anspråk som kvarstaden är tänkt att säkerställa. En fullgörelsetalan förutsätter som huvudregel att tiden för fullgörelse har inträtt eller kommer att inträda senast när målet avgörs (se 13 kap. 1 § rättegångsbalken).

7. Utgångspunkten är att ett civilrättsligt anspråk kan säkerställas med kvarstad. Fordringar som inte har uppkommit vid tidpunkten för kvarstadsyrkandet kan dock inte omfattas av ett beslut om kvarstad. (Jfr Peter Westberg, *Det provisoriska rättsskyddet i tvistemål*, Bok 4, 2004, s. 53 och s. 59–62 samt Torkel Gregow, *Kvarstad och andra säkerhetsåtgärder*, 2014, s. 43.)

Ansvar för rättegångskostnader

8. Bestämmelser om ansvar för rättegångskostnader i tvistemål finns i 18 kap. rättegångsbalken. Huvudregeln i tvister som rör fordringsanspråk och andra dispositiva tvistemål är att den part som vinner målet har rätt att av den förlorande parten få ersättning för rättegångskostnad som skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt (se 1 och 8 §§). Det finns dock ett flertal bestämmelser som kan leda till att fördelningen av kostnadsansvaret ska göras på annat sätt (se t.ex. 3, 4 och 6 §§).

9. Beslut i kostnadsfrågor ska meddelas när rätten avgör målet (se 14 §).

Kvarstad för rättegångskostnaderna i målet?

10. Frågan om kvarstad avseende en fordran på rättegångskostnaderna i målet berördes i förarbetena till den senaste ändringen av 15 kap. 1 § rättegångsbalken. I propositionen uttalades att de dittills gällande bestämmelserna inte syntes medge att blivande rättegångskostnader beaktades vid meddelande av kvarstad och att det skulle vara mindre lämpligt att tillåta kvarstad för en sådan framtida fordran. Det framhölls att en dom på betalningsskyldighet enligt 3 kap. 6 § utsökningsbalken kan verkställas genast. (Se prop. 1980/81:84 s. 228.)

11. Förarbetsuttalandena har i den juridiska litteraturen ansetts innebära att kvarstad inte kan meddelas avseende en fordran på ersättning för rättegångskostnaderna i målet. Uppfattningen hade en viss förankring i rättspraxis och i den juridiska litteraturen även tidigare.

12. I anslutning till en prövning av skingringsförbud (numera kvarstad) i brottmål enligt 26 kap. 1 § rättegångsbalken uttalade Högsta domstolen att skingringsförbud inte lagligen kunde meddelas till säkerhet för en målsägandes anspråk på ersättning för rättegångskostnader (se ”Skingringsförbudet” NJA 1966 s. 541). En särskild förutsättning för en sådan säkerhetsåtgärd, som i tvistemål har sin motsvarighet i kvarstad enligt 15 kap., är att anspråket rör ersättning på grund av brottet. (Se beträffande den juridiska litteraturen bl.a. Torkel Gregow a.a. s. 125 och Peter Westberg a.a. s. 73 f.)

Säkerhet för rättegångskostnader

13. För utländska kärende finns i vissa fall en skyldighet att ställa säkerhet för rättegångskostnader (se lagen, 1980:307, om skyldighet för utländska kärende att ställa säkerhet för rättegångskostnader). Skyldigheten tar sikte på fall där det saknas möjlighet för en svarande att få en dom på rättegångskostnader verkställd i kärandens hemland.

14. Vid en prövning av frågor om tillämpningen av säkerhetslagen har Högsta domstolen uttalat att huvudregeln i svensk rätt är att en part i ett tvistemål inte har rätt till säkerhet för den fordran på ersättning för rättegångskostnader som processen kan leda till. Vardera parten står alltså risken för motpartens oförmåga att betala. Lagen utgör enligt domstolen ett undantag från den huvudregeln. (Se ”Tillräcklig säkerhet?” NJA 2017 s. 857 p. 6.)

Bedömningen av prejudikatfrågan

15. Den sedan länge rådande uppfattningen i den praktiska tillämpningen är att kvarstad inte kan medges för rättegångskostnad i det mål där yrkandet framställs. Också i den juridiska litteraturen återges rättsläget samstämmigt på det sättet; några påtagliga nackdelar med det rådande synsättet har inte heller framförts.

16. När det gäller rättegångskostnader som uppstått sedan en tvist har pågått en tid finns det i och för sig skäl som talar för att kvarstad skulle kunna medges. Lagtexten i sig ger inte något tydligt besked i frågan. Bestämmelsen är dock knappast utformad för den situationen. Det framstår inte heller som en lämplig ordning att såväl en kärende som en svarande under processens gång ska kunna få till stånd prövningar av om kvarstad ska meddelas för dittills upparbetade kostnader. Den skulle bl.a. innebära att handläggningen av huvudsaken kompliceras och fördröjs. Rätten skulle vidare behöva ta preliminär ställning till den fördelning av kostnadsansvaret som ska ske när målet avgörs, vilket kan inrymma svåra frågor och ge anledning till invändningar av principiellt slag (jfr ”Intresseprövningen” NJA 1982 s. 175 och Peter Westberg a.a. s. 30–33). När det gäller ännu inte upparbetade rättegångskostnader finns det ännu starkare skäl som talar mot att kvarstad skulle kunna omfatta kostnaderna.

17. Av det som nu har sagts följer att den ordning som gällt sedan lång tid har fog för sig. I den mån de behov som finns av att stävja illojal processföring

anses kräva en möjlighet att säkerställa betalning för rättegångskostnader, är det något som i första hand får övervägas inom ramen för ett lagstiftningsärende. Det sagda hindrar inte att det undantagsvis kan finnas utrymme att i rättstillämpningen beakta ett syfte att kringgå regler om ansvar för rättegångskostnader (jfr ”Processbolaget” NJA 2014 s. 877).

18. Slutsatsen är alltså att det inte är möjligt att besluta om kvarstad för en fordran på rättegångskostnader som avser det mål där yrkandet om kvarstad framställs. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska därför besvaras på så sätt att det inte är möjligt att besluta om kvarstad avseende den fordran på rättegångskostnader som omfattas av konkursboets yrkande.

Målet i övrigt

19. Det finns inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.

20. Konkursboet ska ersätta Alpha för bolagets rättegångskostnader i Högsta domstolen. Kostnadsyrkandet är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Tojjer, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre, Stefan Reimer och Cecilia Renfors (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Dennis Andreev